

TEÅKERSÄLVEN – VATTENVÅRD I SAMVERKAN

Redovisning av miljöfondsprojektet: Skapande av fiskväg vid Kåruds gamla vattenkraftverk

Teåkersälven är ett 10 kilometer långt vattendrag mitt i Dalsland och utgör ett källflöde inom Dalbergsåns avrinningsområde, som mynnar i Vänern mellan Mellerud och Vänersborg. Närmaste tätort är Bäckefors. För den som gillar siffror så avvattnar Teåkersälven en yta av 66 km², fördelat på 74 % skogsmark, 10 % sjöyta, 7 % våtmarker och 5 % jordbruksmark. Flödet av vatten från Teåkersälven till Teåkerssjön är i genomsnitt 1,3 kubikmeter (1.300 liter) vatten per sekund.

Öring (foto Eric Engbretson)

Teåkersälven är historiskt en naturlig livsmiljö för bland annat öring och flodpärlmussla. Antal flodpärlmusslor har fram tills för några år sedan varit ca 50.000, en av de största populationerna i Västra Götalands län. En flodpärlmussla kan bli ända upp till 280 år. Visst är det fascinerande att en nu levande flodpärlmussla kan ha varit larv i mitten av 1700-talet. Små musslor, som lever nere i bottenmaterialet tills de är ca 5 cm stora, har ej påträffats de senaste 20 åren vilket innebär att föryngringen fungerar dåligt för närvarande. Detta kan t.ex. bero på sedimentdeposition, ökad humushalt och brist på musslans värdfisk öring. Samspelet mellan öringen och flodpärlmusslan är intressant.

Flodpärlmussla (foto Niklas Wengström)

Öringen behövs för flodpärlmusslornas reproduktion genom att musslans larver (glochidielarver) som honorna släpper ut i stor mängd måste fästa på öringens gäle där de suger blod och utvecklas. Efter ett halvår släpper de taget och hamnar på botten där de gräver ner sig och lever som små musslor ett 20-tal år. Då kryper den upp och sätter sig på botten där den lever av att filtrera plankton och annat ätbart ur vattnet. Vid inventering av flodpärlmusslor med vattenkikare ses bara de musslor som sitter på botten. Vid undersökning av om det finns små musslor så måste man gräva i bottensedimentet. Larvernas beroende av öringen innebär att om öringen hindras att vandra så blir dessa delar av vattendraget stängt för flodpärlmusslan.

Dalbergså/Holmsåns vattenråd uppmärksammade 2013, i samband med en studieresa inom avrinningsområdet, den dåliga föryngringen av flodpärlmusslan i Teåkersälven. Vattenrådet sökte och fick därför medel av Länsstyrelsen till en biotopkartering, som gjordes 2014 av Niklas Wengström och Elin Ruist på Sportfiskarna. Karteringen visade att flodpärlmusslan bara finns i den **nedre delen** av älven men inte i den övre. Nästa steg blev att (under vattenrådets paraply) bilda en informell och bred Samverkansgrupp för Teåkersälven. I samband med musselundersökningar och flytt av ett mindre antal musslor till nya lokaler längre upp i ån, i juli 2017, upptäcktes döda musslor i stor omfattning. Det var då låg vattenföring och hög vattentemperatur, vilket kan ha bidragit till att många musslor dog. Vattenrådet tog då ett nytt initiativ och fick pengar från Länsstyrelsen att göra en åtgärdsplan för Teåkersälven. Arbetet med planen involverade många och leddes av Mattias Larsson på Sportfiskarna och blev klart 2018. Åtgärdsplanen handlar om att förbättra älvens vattenkvalitet för bl.a. öring och flodpärlmussla. En god vattenkvalitet innebär exempelvis minskad grumlighet och att goda miljöer skapas med bra bottenmaterial för öringar och flodpärlmusslor. Det långsiktiga målet är att en god ekologisk status uppnås så att öring, flodpärlmusslor och andra djur och växter mår bra och reproducerar

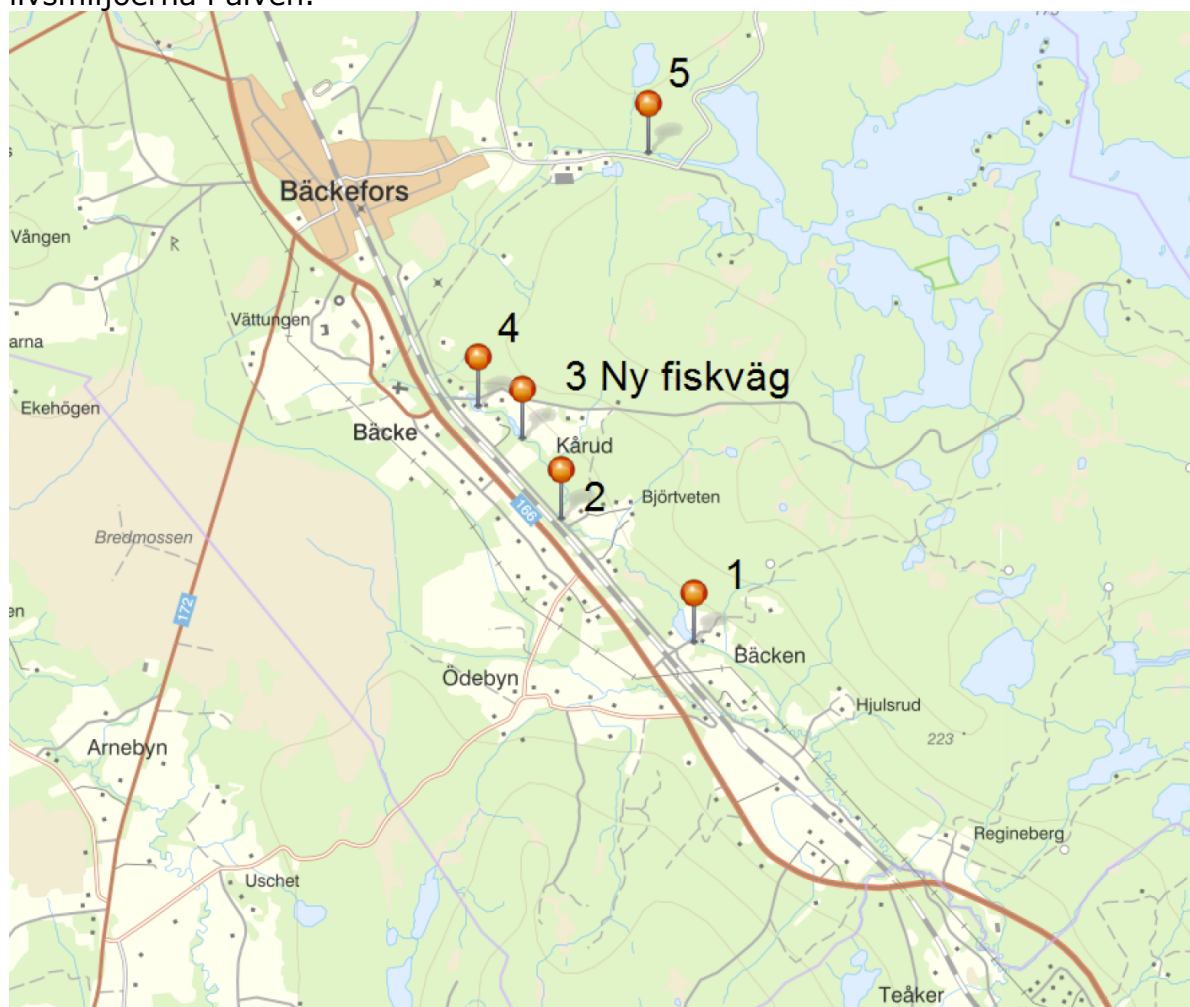
sig i hela älven. När öringen kan vandra i hela Teåkersälven så kommer musslorna att kunna spridas till fler områden i älven. Musslorna bidrar också till en bra vattenkvalitet genom att en mussla filtrerar 40-50 liter vatten per dygn. Flodpärlmusslorna tillstånd undersöks årligen avseende beståndens storlek och musslornas hälsa, tex beträffande de parasitangrepp som har observerats.

Beträffande öringens möjlighet att vandra i vattendraget så visade åtgärdsplanen att det finns fem vandringshinder i Teåkersälven, numrerade nerifrån och upp:

1. Vattenkraftverk, med damm. Fisktrappa finns som fungerar bra vid medelvattenflöde, planering pågår för att förbättra fisktrappans funktion vid låg- och högflöden.
2. Partiellt vandringshinder för svagsimmande fiskar, består av gammal konstruktion med stockar på botten.
3. Raserad dammkonstruktion vid Kårud, som tillhörde ett tidigare vattenkraftverk. Dämmet innebar ett definitivt vandringshinder för all fisk.
Fiskväg har skapats genom det här beskrivna projektet.
4. Damm och vattenkraftverk i drift. Definitivt vandringshinder för all fisk.
5. Damm och vattenkraftverk i drift. Definitivt vandringshinder för all fisk.

Anläggningarna 1, 4 och ingår i den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften, och kommer enligt tidsplanen att provas 2033.

Efter åtgärdsplanens färdigställande pågår nu olika aktiviteter för att förbättra livsmiljöerna i älven.

Projektet

Eftersom vandringshindret vid **Kårud (nr 3)** bestod av resterna från ett sedan länge nedlagt vattenkraftverk och som därför ej ingår i den nationella planen för miljöprövning av vattenkraften, så väcktes idén om att söka projektpengar till att skapa fiskväg.

Före åtgärden vid Kårud (foto Fiskevårdsteknik)

Resterna av kraftverket utgjorde hinder för bl.a. fisk och flodpärlmusslor att förflytta sig och spridas i vattendraget.

I samrådsgruppen för Teåkersälven (som är en del av Dalbergsån/Holmsåns vattenråd) deltar bl.a. Fiskevårdsområdesföreningen för Teåkersälven (markägarna), Bengtsfors kommun, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Sportfiskarna, Naturskyddsföreningen (genom länsförbundet) och Dalslands miljö- och energiförbund.

Efter förslag från Länsstyrelsen sökte och beviljades Dalslands miljö- och energiförbund (DMEF) LOVA-medel för en förstudie om att skapa en fiskväg. Den genomfördes av konsulten Fiskevårdsteknik och resulterade 2019 i en Teknisk beskrivning för att skapa fiskväg.

Nästa steg blev att DMEF ansökte om och beviljades medel till ett genomförande, från:

***LOVA, Länsstyrelsen Västra Götalands Län, beviljade 248.000 kronor** genom statligt bidrag till Lokala vattenvårdsprojekt, och

***Naturskyddsföreningen, Bra Miljöval, beviljade 52.000 kronor**

Båda dessa anslag var avgörande för projektets genomförande. *Vidare så medfinansierade DMEF genom egen tid som projektägare (värde 23.627 kronor).

Under åtgärd vid Kårud (foto Fiskevårdsteknik)

Efter upphandling gick uppdraget till Fiskevårdsteknik i Sverige AB, som en totalentreprenad. Ett projekt som detta innehåller både administrativa och fysiska moment. Avtal tecknades med berörda markägare. Anmälan gjordes till Länsstyrelsen om vattenverksamhet. Rivningsanmälan gjordes till kommunens byggnadskontor för den gamla kraftverksbyggnaden. Åtgärden kunde därefter genomföras i andra halvan av augusti 2020.

Arbetsvägar etablerades, en del träd togs ner, musslor inventerades, en gammal transformator togs om hand, kraftverksbyggnaden togs bort, turbin, drivaxel och svänghjul avlägsnades. Ren betong från kraftverksbyggnaden användes till utfyllnad. Betongutskovet i ån togs bort. Dammvallen vid sidan av utskovet har kulturmiljövärde och bibehölls, vilket även höll ner kostnaderna (se fotot på färdiga fiskvägen). Åfåran som biotop förbättrades genom breddning, sänkning och utplacering av natursten och död ved i vattnet.

Fiskvägen blev således klar i augusti 2020. De externa kostnaderna för fiskvägen blev:

- *Skapande av fiskväg, totalentreprenad Fiskevårdsteknik: 294.000 kronor
- *Infotavla på platsen: 3.440 kronor
- *Invigning: 384 kronor

Fiskvägen vid Kårud är klar! (foto Fiskevårdsteknik)

Projektet blev lyckat, tack vare ett mycket bra samarbete med alla inblandade och då inte minst med berörda markägare.

Vi tackar Naturskyddsföreningen för Ert viktiga bidrag!

